

УДК 341.9

Крапив'янська Вероніка Вячеславівна –
студент

Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Veronika V. Kravviyanska –
student of the

Yaroslav Mudryi National Law University
(77 Pushkinska Street, Kharkiv, 61024, Ukraine)

Сидоренко Артем Олександрович –
студент

Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Artem O. Sydorenko –
student of the

Yaroslav Mudryi National Law University
(77 Pushkinska Street, Kharkiv, 61024, Ukraine)

Колізійні норми в міжнародному договорі купівлі-продажу

Ця стаття присвячена питанням колізійних норм міжнародного договору купівлі-продажу, аналізу і визначенню проблем колізійного методу правового регулювання. Досліджено основні джерела правового регулювання угод міжнародної купівлі-продажу товарів, як на міжнародному так і національному рівні. Звернено увагу на проблеми гармонізації українського законодавства з європейським та з міжнародним правом в сфері правового регулювання договору купівлі-продажу.

Ключові слова: колізійні норми, договір купівлі-продажу, конвенція, продавець, покупець.

Эта статья посвящена вопросам коллизионных норм международного договора купли-продажи, анализа и определению проблем коллизионного метода правового регулирования. Исследованы основные источники правового регулирования сделок международной купли-продажи товаров, как на международном так и национальном уровне. Обращено внимание на проблемы гармонизации украинского законодательства с европейским и международному праву в сфере правового регулирования договора купли-продажи

Ключевые слова: коллизионные нормы, договор купли-продажи, конвенция, продавец, покупатель.

V.V. Kravviyanska, A.O. Sydorenko Conflict Rules in the International Contract of Sale

This article is devoted to the conflict of law rules of the international contract of sale, analysis and identification of problems of the conflict method of legal regulation. The main sources of legal regulation of international purchase and sale of goods, both at the international and national levels, are studied. Attention is drawn to the peculiarities of the application of the norms of the Vienna Convention of 1980 to relations under the contract of international sale, as well as its interaction with domestic regulations. Attention is paid to the problems of harmonization of Ukrainian legislation with European and international law in the field of legal regulation of the contract of sale. The general concept and characteristics of this agreement, as well as the features of its conclusion. Within also the practical problems which should be considered in the course of contractual work, first of all definition of the moment of the conclusion of contracts and the beginning of action of the international agreement of purchase and sale of the goods in modern conditions of development of the state are analyzed. Based on the analysis of the essential terms of the international sale agreement, the scope of

this agreement, its stages of conclusion developed measures on the feasibility of regulation at the level of the Civil Code of Ukraine provisions related to establishing requirements for the principle of close communication, determining the time of the agreement, "Law of the place of the act", issues related to the conclusion of the so-called. "Agreement between the absent" (conclusion of the contract by teletype, fax, telephone, etc.), the form and content of the international contract of sale. The current state, patterns of development of conflict of law regulation in order to identify the most optimal ways to resolve conflict issues in the relevant field.

It is also noted that each state in its own way carries out the legal regulation of relations, so there are conflicts between the substantive law of different states, which complicates the legal regulation of international relations. All this presupposes the use of the conflict of laws as one of the ways to resolve this issue in the case of each state's observance of both its treaty obligations and the norms and principles of international law that are generally binding on all states.

Keywords: *conflict rules, contract of sale, convention, seller, buyer.*

Постановка проблеми: У процесі розвитку і глобалізації світової економіки міжнародне приватне право, яке побудоване переважно на колізійному методі правового регулювання майнових і особисто немайнових відносин з іноземним елементом, опинилося у кризі перед цими проблемами. Зокрема, у національних законодавствах правове регулювання змісту міжнародного договору купівлі-продажу є різним, як різними є колізійні прив'язки з цього приводу. Крім того, недоліки колізійного методу полягають у наступному: по-перше, застосування колізійної норми, що відсилає до права іноземної держави, ускладнює діяльність суду чи іншого органу держави, який зобов'язаний в силу міжнародного договору або внутрішнього закону на підставі колізійної норми застосовувати іноземне право, а встановити його зміст не так просто; по-друге, застосування цього методу не сприяє забезпеченню однаковості при вирішенні конфліктних ситуацій, оскільки в різних державах колізійні норми щодо одного і того ж предмета можуть і не збігатися. Отже, кінцевий результат буде залежати від того, в суді якої держави розглядається спір. Тому, застосування колізійного методу за наявності таких недоліків та труднощів, певною мірою знижують ефективність його дії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: На сьогодні договір міжнародної купівлі-продажу товарів відіграє важливу роль, адже більша частина торговельного обороту України здійснюється на його основі.

Питання правового регулювання договору міжнародної купівлі-продажу товарів у своїх працях досліджували такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як М. Г. Розенберг,

Ю. Е. Монастирський, Л. А. Сидорчук, Г. С. Фединяк, Є. А. Васильєв, С. Н. Лебедєв, М. Є. Єремичев, У. Бернам, Л. П. Ануфрієва, С. Г. Кузьменко, А. І. Дмитрієв, Л. А. Лунц, І. В. Єлисеєв та інші.

Невирішені раніше проблеми. Досі кожна держава по-своєму здійснює правове регулювання відносин, тому з'являються відмінності між матеріально-правовими нормами різних держав, що ускладнює правове регулювання міжнародних відносин. Тому, у зв'язку з цим передбачається застосування колізійної прив'язки як одного зі способів розв'язання даного питання.

Метою є: дослідження теоретичних і прикладних проблем колізійного регулювання та виконання зобов'язань за зовнішньоекономічними договорами, а саме колізійного регулювання міжнародного договору купівлі-продажу.

Виклад основного матеріалу. Міжнародний договір купівлі-продажу є одним із основних інститутів міжнародного приватного права. Зазначений договір можна визначити як угоду суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, що спрямована на встановлення, зміну та припинення прав та обов'язків у сфері міжнародної купівлі-продажу товарів.

Важливим є предмет даного договору. До основних обов'язків продавця належить: поставка товар, передача документів і титулу на товар відповідно до вимог контракту. Основними обов'язками покупця є заплатити ціну за товар та прийняти поставку відповідно до вимог контракту. Зобов'язання покупця про сплату вартості може включати і виконання додаткових формальностей, що вимагається за договором. Договір є оплатним, покупець

сплачує продавцеві зумовлену договором ціну товару. Об'єктом договору є рухоме майно, що купується не для особистого, сімейного або домашнього використання, а для підприємницьких цілей. Об'єкт контракту може вироблятися як самим продавцем, так і закуповуватися у третіх осіб для передачі покупцеві. Помилковим є думка, що в договорі міжнародної купівлі-продажу «як товар має виступати індивідуально-визначена річ». Як правило, об'єктом міжнародної купівлі-продажу є саме родові речі. Даний договір відноситься до числа консенсуальних, а не реальних, тобто права і обов'язки з нього виникають з моменту його укладення, а не з моменту передачі товару[4, с.41].

Розбіжності в національному праві різних держав з питань міжнародної торгівлі являють собою істотну перешкоду для її розвитку. Держави і міжнародні організації робили численні спроби уніфікації норм, що регулюють міжнародну купівлю-продаж товарів. Метою такої уніфікації мало стати скорочення юридичних перешкод на шляху міжнародної торгівлі. При виникненні протиріч або спорів зі вказаних договорів, або у зв'язку з ними, виникає питання про те, правом якої країни належить керуватися при розв'язанні таких суперечок. З цього приводу справедливо зазначалося, що в умовах міжнародного цивільного й торговельного обігу колізійне питання неодмінно ставиться у будь-яких правовідносинах з іноземним елементом, оскільки в даній галузі не досягнута уніфікованість законів різних країн. При відсутності в контракті умови про застосовне право (а це часто буває на практиці) сторони можуть узгодити це питання згодом. Якщо ж і така домовленість не досягнута, застосовне право визначається на підставі колізійної норми.

Правове регулювання договору міжнародної купівлі-продажу товарів здійснюється як на міжнародному рівні, де головним джерелом є Віденська конвенція про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 1980 року, так і на національному.

Участь України у Віденській конвенції 1980 р. зумовлює застосування її норм до відносин за договором міжнародної купівлі-продажу, якщо такий договір відноситься до сфери її дії і сторони не виключили її

застосування на підставі ст. 6 Конвенції, що допускає таку можливість.

Якщо ж основне місце діяльності однієї зі сторін контракту міжнародної купівлі-продажу товарів знаходиться в державі, яка не бере участь в Конвенції, такий контракт підпадає під її дію лише у випадках, коли за угодою сторін або в силу колізійної норми може бути застосовано право держави-учасниці Конвенції. Не у всіх випадках, коли Конвенція визнається прийнятною в якості міжнародного договору або як входить в правову систему держави – її учасника, право якого можна застосувати до конкретного контракту, відносини сторін контракту регулюються положеннями Конвенції. По-перше, відповідно до ст. 6 Конвенції сторони контракту можуть не тільки, як зазначалося вище, повністю виключити застосування Конвенції, а й (крім одного правила) відступити від будь-якого її положення або змінити його дію. В такому випадку застосовуються відповідні норми національного законодавства[4, с.14].

Визначення застосовного права за відсутності угоди сторін про вибір такого права передбачено законом України «Про міжнародне приватне право». У зазначеному Законі використовується механізм, який передбачає використання фіксованих і гнучких колізійних норм. При цьому фіксовані колізійні норми представляють собою деталізовані правила визначення найбільш тісному зв'язку. Згідно ч.2 ст. 44 закону України «Про міжнародне приватне право», при відсутності вибору права до змісту правочину застосовується право, яке має найбільш тісний зв'язок із правочином[1]. У законодавстві України такий зв'язок визначається за правом тієї сторони договору, що здійснює виконання, яке має вирішальне значення для договору. Так, щодо договору купівлі-продажу такою стороною буде продавець. (ст. 44 ЗУ «Про МПП»)[1].

Формула прикріплення «закон країни продавця (*lex venditoris*)» – передбачає застосування права тієї держави, де заснована, має місце проживання або основне місце діяльності сторона – продавець[2, с. 315]. Проте, до недоліків принципу тісного зв'язку зазвичай відносять його невизначеність, широкі можливості для судового розсуду та свавільного

вирішення колізійних питань під час його застосування[8].

Міжнародно-правове регулювання укладання та виконання міжнародного договору купівлі-продажу містить ряд правових колізій, які спричинені необхідністю застосування норм права тієї чи іншої країни. Застосовне до них право визначається угодою сторін контракту. Вибір колізійних норм сторонами міжнародного договору купівлі-продажу ускладнено тим, що існують істотні відмінності у вирішенні одних і тих же питань в різних правових системах і національних законодавствах, а також в практиці їх застосування.

Доказом наявності таких проблем є те, що у практиці розгляду спорів, пов'язаних із зовнішньоторговельною діяльністю, зокрема Міжнародним комерційним арбітражним судом при ТПП України, суперечок за такими договорами вирішується найбільше[3, с. 23].

Міжнародний характер договору ставить ряд проблем, які варто вирішувати під час договірної роботи. Однією з таких проблем є визначення моменту укладення договору, а тому і початку його дії. Укладення договору є правостановлюючим фактом, без якого існування договірних відносин є неможливим.

Країни англосаксонської правової традиції дотримуються концепції збігу моменту укладення договору з моментом відправлення акцепту (так звана «теорія поштової скриньки»). Навпаки, країни романо-германської системи права дотримуються «доктрини отримання», яка передбачає що договір є укладеним з моменту отримання акцепту особою, яка направила оферту. Вітчизняне цивільне законодавство керується загальною концепцією країн континентальної Європи[2, с. 315]. Аналогічна позиція відображена і в ст. 23 Віденської конвенції: «...договір вважається укладеним в момент, коли акцепт оферти набуває чинності відповідно до положень цієї Конвенції». На підставі п. 2 ст. 18 Віденської конвенції акцепт оферти набуває чинності в момент, коли зазначена згода одержана оферентом. При цьому офертою відповідно до ст. 14 Віденської конвенції визнається пропозиція про укладення договору, адресована одній або кільком конкретним особам, якщо вона досить виразно висловлює намір оферента вважати себе зобов'язаним у разі акцепту[5].

Ще одна колізійна прив'язка «закон місця вчинення акту» (*lex loci actus*) означає, що застосуванню підлягає право тієї держави, на території якої був здійснений акт. Частина 1 статті 31 Закону України «Про міжнародне приватне право» визначає, що форма правочину має відповідати вимогам права, яке застосовується до змісту правочину, але достатньо дотримання вимог права місця його вчинення, якщо інше не передбачено законом, стаття 34 цього Закону визначає, що порядок видачі, строк дії, припинення та правові наслідки припинення довіреності визначаються правом держави, у якій видана довіреність[2, с.316].

Для міжнародних договорів цивільно-правового характеру притаманна ще одна особливість, пов'язана з укладанням т. з. «договору між відсутніми» (укладення договору за допомогою телетайпу, факсу, телефону і т. д.). Національним законодавством окремих держав передбачені різні модифікації застосування даної колізійної прив'язки. Так, наприклад, запропоновано використовувати такий різновид зазначеного правила, як місце вчинення «останньої дії», тобто такої, без якої сам контракт вважається неможливим (неіснуючим) [6, с.608].

Щодо колізійної норми «Обов'язковості письмової форми договору», то ця колізійна прив'язка безпосередньо пов'язана з тим, що письмова форма міжнародного цивільно-правового договору є обов'язковою[7, с. 428]. В той же час, ст. 11 Віденської конвенції ООН визначає, що «міжнародний договір не обов'язково повинен укладатися в письмовій формі або підпорядковуватися іншій вимозі щодо форми, він може доводитися будь-якими засобами, включаючи усні свідчення»[5].

Спеціальна обов'язкова письмова форма міжнародного договору купівлі-продажу застосовується і тоді, коли існує вимога щодо нотаріального посвідчення чи державної реєстрації договору (норма носить імперативний характер). Недотримання спеціальної обов'язкової письмової форми тягне за собою нікчемність договору[6, с. 267].

У ст.31 Закону України «Про міжнародне приватне право» міститься положення, яке регулює колізійну норму щодо форми договору купівлі-продажу за участю іноземних елементів,

а саме: «якщо інше не передбачено законом, форма правочину має відповідати вимогам права, яке застосовується до змісту правочину, але достатньо дотримання вимог права місця його вчинення, а якщо сторони правочину знаходяться в різних державах, – права місця проживання сторони, яка зробила пропозицію, якщо інше не встановлено договором. При цьому форма правочину щодо нерухомого майна визначається відповідно до права держави, у якій знаходиться це майно, а щодо нерухомого майна, право на яке зареєстроване на території України, – права України»[1].

Висновки. Досліджуючи колізійні норми можна зробити наступний висновок – значна

кількість колізійних прив'язок у сфері правового регулювання міжнародного договору купівлі-продажу потребує систематизації та чіткої регламентації. Важливим аспектом міжнародно- правового регулювання договору купівлі-продажу є визначення впливу колізійних норм на порядок укладання та виконання договорів купівлі-продажу. Аналіз особливостей форм та видів міжнародного договору купівлі-продажу дозволяє стверджувати, що актуальною залишається проблема гармонізації українського законодавства з європейським та з міжнародним правом у сфері правового регулювання договору купівлі-продажу.

Список використаних джерел:

1. Про міжнародне приватне право: Закон України: від 23.06.2005 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005 р., № 32, ст. 1278.
2. Кузьменко С. Г. Міжнародне приватне право: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 316 с.
3. Побірченко І. Г. Міжнародний комерційний арбітраж в Україні: законодавство та практика. Київ: Дім Ін Юре, 2000. 23 с.
4. Розенберг М. Г. Міжнародна купівля-продаж товарів: Коментар до правового регулювання і практики вирішення спорів, третє видання, виправлене та доповнене. Москва: Статут, 2006. 276с.
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11.04.1980 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_003#Text.
6. Чубарєв В. Л. Міжнародне приватне право: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2008. 608 с.
7. Фединак Г. С., Фединак Л. С. Міжнародне приватне право: підручник. 4-те вид. (перероб. і доп.). Київ: Атіка, 2009. 500 с.
8. Кисіль В. І. Право, що застосовується до зовнішньоторговельних договорів: тенденції розвитку законодавчого регулювання. *Юридичний журнал*. 2004 № 2. С.19-28.

References:

- Pro mizhnarodne pryvatne pravo: Zakon Ukrainy: vid 23.06.2005 r. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2005 r., № 32, st. 1278.
2. Kuzmenko S.H. Mizhnarodne pryvatne pravo: navch. posib. Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury, 2010. 316 s.
 3. Pobirchenko I.H. Mizhnarodnyi komertsiinyi arbitrazh v Ukraini: zakonodavstvo ta praktyka. Kyiv: Dim In Yure, 2000. 23 s.
 4. Rozenberh M. H. Mizhnarodna kupivlia-prodazh tovariv: Komentar do pravovoho rehuliuвання i praktyky vyrishennia sporiv, tretie vydannia, vypravlene ta dopovnene. Moskva: Statut, 2006. 276с.
 5. Konventsiiа Orhanizatsii Obiednanykh Natsii pro dohovory mizhnarodnoi kupivli-prodazhu tovariv vid 11.04.1980 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_003#Text.
 6. Chubariev V. L. Mizhnarodne pryvatne pravo: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Atika, 2008. 608 s.
 7. Fedyniak H. S., Fedyniak L.S. Mizhnarodne pryvatne pravo: pidruchnyk. 4-te vyd. (pererob. i dop.). Kyiv: Atika, 2009. 500 s.

8. Kysil V. I. Pravo, shcho zastosovuietsia do zovnishnotorhovelnykh dohovoriv: tendentsii rozvytku zakonodavchoho rehuliuвання. *Yurydychnyi zhurnal*. 2004 № 2. S.19-28.